

Svensk-norska renbetesförhållanden

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2004/05:79 Upphörande av 1972 års svensk-norska renbeteskonvention samt fyra motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2004. I skrivelsen redogör regeringen för frågan om förlängning av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning. Utskottet har inget att invända mot regeringens redogörelse och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 1 reservation.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Inledning.....	5
Den fortsatta regleringen, m.m.	6
Reservation.....	10
Rennäringspolitik, punkt 1 (mp)	10
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	11
Skrivelsen.....	11
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Rennäringspolitik**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05: MJ304 och 2004/05: MJ434 yrkande 39.

Reservation (mp)

2. **Pristillägg på renkött**

Riksdagen avslår motion 2004/05: MJ451.

3. **Parlamentariskt beredningsorgan**

Riksdagen avslår motion 2004/05: MJ502 yrkande 1.

4. **Skrivelsen**

Riksdagen lägger skrivelse 2004/05:79 till handlingarna.

Stockholm den 15 mars 2005

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Catharina Elmsäter-Svärd

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Catharina Elmsäter-Svärd (m), Åsa Domeij (mp), Sinikka Bohlin (s), Alf Eriksson (s), Rune Berglund (s), Rolf Lindén (s), Sven Gunnar Persson (kd), Kjell-Erik Karlsson (v), Christina Axelsson (s), Lars Lindblad (m), Carina Ohlsson (s), Jan Andersson (c), Bengt-Anders Johansson (m), Christin Hagberg (s), Ann-Kristine Johansson (s), Anita Brodén (fp) och Marie Wahlgren (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Det gränsöverskridande renbetet mellan Sverige och Norge regleras för närvarande av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning. Konventionen gäller enligt sin lydelse t.o.m. den 30 april 2002, men giltigheten har våren 2002 förlängts t.o.m. den 30 april 2005. Förhandlingar om en ny konvention har pågått mellan Sverige och Norge sedan år 2003. Förhandlingsdelegationerna har den 31 augusti 2004 konstaterat att förhandlingarna om en ny konvention inte kommer att hinna slutföras innan den nuvarande konventionens giltighetstid löper ut. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av frågan om förlängning av konventionens giltighetstid i avvaktan på att en ny konvention kan träda i kraft.

Bakgrund

Rennäring förekommer bland den samiska befolkningen på båda sidor om gränsen mellan Sverige och Norge. Denna rennäring är delvis gränsöverskridande. Svenska samer utnyttjar således i viss utsträckning sommarbetesmarker i Norge medan Norge, i något mindre uträkning, utnyttjar huvudsakligen vinterbetesmarker i Sverige. Det gränsöverskridande renbetet har förekommit under mycket lång tid och har stöd i gammal sedvänja. Rättigheterna erkänns av båda staterna och har fått sitt starkaste uttryck i den s.k. lappkodicillen som fogades till den år 1751 mellan Sverige och Danmark-Norge ingångna gränstraktaten, varigenom gränsen mellan de båda rikena drogs upp. I lappkodicillen anges dess syfte vara att ordna det gränsöverskridande renbetet så att det för framtiden inte skall finnas någon anledning till oenighet och missförstånd vad gäller förflyttningar över gränsen eller flyttsamernas medborgarskap. Mera detaljerade regler än de som anges i lappkodicillen har senare tillkommit genom olika överenskommelser mellan Sverige och Norge, först genom den s.k. gemensamma svensk-norska lagstiftningen från år 1883. Som ett led i avtalskomplexet kring unionsupplösningen tillkom år 1905 en konvention i Karlstad om ”flyttlapparnas rätt till renbete m.m.”. År 1913 tillkom ännu en konvention på området. Än mer detaljerade bestämmelser kom till stånd genom 1919 års renbeteskonvention, som delvis ändrades år 1949. Denna konvention ersattes av den fram till den 1 maj 2005 gällande konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning.

Utskottets överväganden

Inledning

Den 29 april 1997 beslutade de svenska och norska regeringarna att upp-
rätta en sådan gemensam kommission som avses i 1972 års konvention.
Kommissionen, som antog namnet Svensk-Norska Renbeteskommissionen
av år 1997, lämnade sitt betänkande i maj 2001 (Svensk-Norska Renbetes-
kommissionen av år 1997, dnr Jo2001/2022). I betänkandet, som var
enhälligt, föreslogs bl.a. utökade betesområden i förhållande till vad som
gäller enligt den nuvarande konventionen, såväl på den svenska som på den
norska sidan. Vid remissbehandlingen av betänkandet tillstyrkte de svenska
remissinstanserna i allmänhet Renbeteskommissionens förslag, men hade
vissa detaljsynpunkter. Svenska Samernas Riksförbund (SSR) och vissa
samebyar hade invändningar mot vissa föreslagna områdesavgränsningar
(Remissammanställning, dnr Jo2001/2252). De norska remissinstanserna var
mer uttalat negativa. De norska renägarnas organisation, NRL, ansåg att
förslaget inte kan ligga till grund för en ny konvention. Även det norska
Sametinget framförde kritiska synpunkter mot förslaget. Efter remissbehand-
lingen tillsattes under våren 2003 på ömse sidor särskilda förhandlingsdele-
gationer med uppgift att arbeta fram en ny konvention på grundval av
Renbeteskommissionens betänkande. I den svenska delegationen ingår repre-
santanter för de svenska samerna genom SSR och Sametinget. Den norska
delegationen har en motsvarande sammansättning. Förhandlingarna om en
ny konvention har pågått alltsedan dess. Någon överenskommelse om inne-
hållet i en ny konvention har emellertid inte kunnat träffas. Svårigheterna
att uppnå enighet har främst gällt vilka områden i Sverige och Norge som
det andra landets renägare får använda för sommar- respektive vinterbeten.
Redan i ett tidigt stadium av förhandlingarna gjorde den norska förhand-
lingsdelegationen klart att man från norsk sida, mot bakgrund av remisskri-
tiken i Norge, inte kunde acceptera en reglering av renbetesområdena i
enlighet med Renbeteskommissionens förslag. Den svenska förhandlingsde-
legationen har å sin sida haft som utgångspunkt att ett nytt avtal i alla fall
skall ge svenska renägare de utökade rättigheter till renbete i Norge som
följer av kommissionens förslag. Förhandlingsdelegationerna har vid ett
möte den 31 augusti 2004 konstaterat att förhandlingarna om en ny kon-
vention inte kommer att hinna slutföras innan den nuvarande konventio-
nens giltighetstid löper ut. Delegationerna har därefter anmält detta till
respektive regering. Det norska utrikesdepartementet har därefter i en note
den 10 november 2004 föreslagit att 1972 års konvention skall förlängas
med tre år.

Den fortsatta regleringen, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet har inget att invända mot den redogörelse som regeringen lämnat i skrivelsen. Två motionsyrkanden (fp, mp) med krav på att regeringen skall lägga fram förslag på det rennäringsspolitiska området avstyrks med hänvisning till pågående beredning i Regeringskansliet. Vidare avstyrks ett motionsyrkande (kd) om ett parlamentariskt beredningsorgan för rennäringss- och samefrågor bl.a. med hänvisning till utskottets tidigare ställningstagande i frågan. Ett yrkande (kd) avseende reglerna för pristillägg på renkött avstyrks med hänvisning till genomförd ändring som tillgodoser de krav som framförs i motionen.

Jämför reservation (mp).

Skrivelsen

I skrivelsen redogör regeringen för frågan om förlängning av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning. Rennäring förekommer bland den samiska befolkningen på båda sidor om gränsen mellan Sverige och Norge. Denna rennäring är delvis gränsöverskridande såtillvida att svenska samer i viss utsträckning utnyttjar sommarbetesmarker i Norge medan norska renägare, i något mindre uträkning, utnyttjar i huvudsak vinterbetesmarker i Sverige. Sedan år 1883 har det gränsöverskridande renbetet reglerats genom överenskommelser mellan Sverige och Norge. Den senaste överenskommelsen, konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning (renbeteskonventionen), upphör att gälla vid utgången av april månad 2005. Sedan ett par år har förhandlingar pågått mellan de båda ländernas förhandlingsdelegationer om en ny konvention. Förhandlingarna kommer inte att hinna avslutas innan giltigheten av nuvarande konvention löper ut. Fråga har därför uppkommit om förlängning av konventionen.

Regeringen gör bedömningen att renbeteskonventionen inte bör förlängas, varav följer att konventionen upphör att gälla fr.o.m. den 1 maj 2005, att den s.k. lappkodicillen alltså är gällande mellan Sverige och Norge och utgör grund för det gränsöverskridande renbetet vid upphörande av renbeteskonventionen och att ingen särskild lagstiftningsåtgärd behöver vidtas för att lappkodicillen skall kunna tillämpas som lag i Sverige.

Regeringen förutsätter att det gränsöverskridande renbetet kommer att kunna fortsätta med stöd av lappkodicillen utan att några väsentliga olägenheter behöver uppstå för rennäringen i Sverige och Norge. Frågan om en ny renbeteskonvention kommer att bli föremål för fortsatta diskussioner mellan Sverige och Norge.

Motionerna

Enligt motion MJ304 (fp) bör regeringen snarast lägga fram en proposition som bidrar till att rennäringen kan bedrivas på så sätt att den ger renskötande samer en tryggad försörjning på ett ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt långsiktigt bärkraftigt sätt. Rennäringspolitiska kommittén avlämnade sitt betänkande under år 2001. I betänkandet lämnades förslag om hur renskötseln bör organiseras i framtiden och vilka uppgifter som i fortsättningen bör vara myndighetsuppgifter. Vidare granskades förhållandet mellan rennäringen och andra reella näringar. I utredningens uppdrag låg att lämna förslag till hur förutsättningar kan skapas för en kulturellt, ekonomiskt och ekologiskt långsiktigt hållbar rennäring. I utredningens betänkande presenterades en rad konkreta förslag. Utredningens förslag har även varit föremål för remissförfarande. I dagsläget är situationen svår för de renskötande samerna. De förslag Rennäringspolitiska kommittén presenterade 2001 skulle underlätta utvecklandet av näringen. I motion MJ434 (mp) yrkande 39 begärs att regeringen låter utreda hur samer skall få ökad delaktighet i samråd gällande ingrepp i renbetesmarker. Genom ökade samrådskrav förbättras möjligheterna att minska konflikter och därmed skogsbrukets och rennäringens möjligheter att verka sida vid sida. Skogsvårdsorganisationen har i omgångar haft utbildningar för skogsbrukare om rennäring och för renskötare om skogsbruk. Dessa bör upprepas. Mer kunskap om skogsbrukets effekter för rennäringen och vice versa behövs. Skogsvårdslagen bör ändras så att samrådsplikt för större markägare inom hela renskötselområdet skall gälla. Vid vilken typ av ingrepp i skogsbruket samrådet skall gälla bör utredas snarast. Enligt motion MJ451 (kd) gällande regler rörande pristillägg på renkött blir den frågan föremål för en översyn. Enligt förordningen om pristillägg på renkött lämnas pristillägg endast för renkött som godkänts vid köttbesiktning enligt föreskrifter som meddelats med stöd av livsmedelslagen (1997:511). Har renar som tillhör en renägare som bedriver renskötsel i Sverige slaktats i Norge eller Finland lämnas dock pristillägg om köttet godkänts vid besiktning enligt de bestämmelser som gäller i landet i fråga. Detsamma gäller om en sådan renägare har sålt sina renar till slakt i Norge eller Finland. Pristillägg lämnas dock inte om renarna transporterats levande från Sverige. Det borde vara möjligt att uppbära pristillägg på renar slaktade i Norge eller Finland även om renarna transporterats levande från Sverige över gränsen. Detta skulle underlätta väsentligt för renskötaren och ses som en förbättrad möjlighet att försörja sig på sitt renskötsselföretag. I motion MJ502 (kd) yrkas att ett parlamentariskt beredningsorgan för rennäring- och samefrågorna tillsätts (yrkande 1). De senaste åren har tre utredningar som berör samerna och rennäringen presenterats. Samtidigt finns två pågående utredningar: Gränsdragningskommissionen (Jo2002:01) och Jakt- och fiskerättsutredningen (Jo2003:01). Det är alltså knappast aktuellt med någon samlad proposition om rennäringen och samepolitiken förrän efter valet år 2006. I mellantiden behövs något slags politisk kontinuitet i form av ett berednings-

organ av parlamentarisk karaktär. Detta beredningsorgan bör göra en samlad bedömning av politikområdet, lämna förslag på möjliga delreformer, följa pågående utredningsarbete samt bereda underlag för en samlad proposition så att denna kan presenteras snarast möjligt efter valet år 2006.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att invända mot den redogörelse regeringen lämnar i skrivelsen.

När det gäller de i motionerna MJ304 (fp) och MJ434 (mp) yrkande 39 framförda önskemålen om att regeringen snarast skall lägga fram förslag som bidrar till att rennäringen kan bedrivas på så sätt att den ger renskötande samer en tryggad försörjning på ett ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt långsiktigt bärkraftigt sätt respektive ger samerna möjligheter till ökad delaktighet i samråd gällande ingrepp i renbetesmarker, konstaterar utskottet att sådana förslag återfinns i Rennäringspolitiska kommitténs betänkande En ny rennäringspolitik från november 2001 (SOU 2001:101). Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. Med det anförda föreslår utskottet att berörda motionsyrkanden nu lämnas utan vidare åtgärd.

Med verkan från den 1 januari 2004 har 3 § förordningen (1986:255) om pristillägg på renkött ändrats på ett sådant sätt att de krav som framförs i motion MJ451 (kd) har tillgodosetts. Utskottet föreslår därmed att motionen lämnas utan vidare åtgärd.

I samband med riksdagens behandling av regeringens skrivelse 2003/04:129 En svensk strategi för hållbar utveckling behandlade utskottet motionsförslag om ett beredningsorgan för same- och rennäringspolitik (bet. 2004/05: MJU3). Utskottet hänvisade därvid bl.a. till att det inom det samepolitiska området i Regeringskansliet sedan flera år pågår ett omfattande arbete med reformering av same- och rennäringspolitiken för att bl.a. säkerställa biologisk mångfald och hållbar utveckling i renkötselområdet. Som ett led i detta arbete har hittills tre utredningar redovisat sina uppdrag till regeringen. Rennäringspolitiska kommittén överlämnade i november 2001 sitt betänkande En ny rennäringspolitik (SOU 2001:101). Kommittén hade i uppdrag att lämna förslag till en ny rennäringspolitik för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring, föreslå framtida organisering av renkötseln och utröna vad som i framtiden bör vara myndighetsuppgifter på området. Även utredningen Översyn av Sametingets organisation och arbetsformer har avslutat sitt uppdrag (SOU 2002:77), och ILO-utredningen överlämnade våren 1999 betänkandet Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige (SOU 1999:25) till regeringen. Utredningen har behandlat frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169. Betänkandena bereds i Regeringskansliet. Vidare framhöll utskottet att regeringen i januari 2002 tillsatte en gränsdragningskommission för renkötselområdet. Kommissionens uppgift är att utreda omfattningen av den mark där renkötselrätt föreligger och att fastställa i vilken omfattning som

samerna, så som det anges i ILO:s konvention nr 169, traditionellt innehar mark respektive utnyttjar mark tillsammans med andra. Kommissionen skall i sitt arbete främst gå igenom det material som finns hos olika myndigheter. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2005 (dir. 2002:7 och 2004:141). I april 2003 uppdrog regeringen åt en särskild utredare att bl.a. klarlägga grunderna för och omfattningen av samebymedlemmars och markägares rätt till jakt och fiske inom lappmarkerna och renbetesfjällen och föreslå åtgärder för bättre samarbete och samförvaltning när det gäller jakten och fisket. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 december 2005 (dir. 2003:45). Avslutningsvis konstaterade utskottet att det föreligger ett behov av en hållbar same- och rennäringspolitik och att det av det ovan anförda framgår att ett omfattande utredningsarbete kommer att vara avslutat senast vintern 2005.

Som framgår av motion MJ502 (kd) yrkande 1 kan skäl anföras för att nu bereda rennäring- och samefrågorna i särskild ordning. Enligt utskottets mening ankommer det dock i första hand på regeringen att avgöra hur det fortsatta arbetet skall bedrivas. Som utskottet anfört tidigare (se bet. 2004/05:MJU3) får det förutsättas att regeringen utarbetar en långsiktig och sammanhållen same- och rennäringspolitik som syftar till att säkerställa biologisk mångfald och hållbar utveckling i renskötselområdet och som framstår som berättigad och välgrundad. Utskottet utgår ifrån att regeringen snarast möjligt inleder detta arbete. Med det anförda föreslår utskottet att motionsyrkandet lämnas utan riksdagens vidare åtgärd.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Rennäringspolitik, punkt 1 (mp)

av Åsa Domeij (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kommande förslag beträffande den framtida rennärigen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05: MJ304 och 2004/05: MJ434 yrkande 39.

Ställningstagande

Regeringen bör snarast lägga fram en proposition som bidrar till att rennärigen kan bedrivas på ett sätt som ger renskötande samer en tryggad försörjning på ett ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt långsiktigt bärkraftigt sätt. Rennäringspolitiska kommittén avlämnade sitt betänkande under år 2001. I betänkandet lämnades förslag om hur renskötseln bör organiseras i framtiden och vilka uppgifter som i fortsättningen bör vara myndighetsuppgifter. Vidare granskades förhållandet mellan rennärigen och andra reella näringar. I utredningens uppdrag låg att lämna förslag till hur förutsättningar kan skapas för en kulturellt, ekonomiskt och ekologiskt långsiktigt hållbar rennärigen. I utredningens betänkande presenterades en rad konkreta förslag. Utredningens förslag har även varit föremål för remissförfarande. I dagsläget är situationen svår för de renskötande samerna. De förslag Rennäringspolitiska kommittén presenterade 2001 skulle underlätta utvecklingen av näringen. Vidare bör regeringen låta utreda hur samer skall få ökad delaktighet i samråd gällande ingrepp i renbetesmarker. Genom ökade samrådskrav förbättras möjligheterna att minska konflikter och därmed skogsbrukets och rennärigenens möjligheter att verka sida vid sida. Skogsvårdslagen bör ändras så att samrådsplikt för större markägare inom hela renskötselområdet skall gälla. Vid vilken typ av ingrepp i skogsbruket samrådet skall gälla bör utredas snarast. Vad som anförs ovan bör ges regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringsns skrivelse 2004/05:79 Upphörande av 1972 års svensk-norska renbeteskonvention.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05: MJ304 av Liselott Hagberg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen snarast bör lägga fram en proposition som bidrar till att rennäringen kan bedrivas på så sätt att den ger renskötande samer en tryggad försörjning på ett ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt långsiktigt bärkraftigt sätt.

2004/05: MJ434 av Åsa Domeij m.fl. (mp):

39. Riksdagen begär att regeringen låter utreda hur samer skall få ökad delaktighet i samråd gällande ingrepp i renbetesmarker.

2004/05: MJ451 av Gunilla Tjernberg och Erling Wälivaara (båda kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av gällande regler rörande pristilllägg på renkött i syfte att uppnå de intentioner som anges i motionen.

2004/05: MJ502 av Sven Gunnar Persson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsättandet av ett parlamentariskt beredningsorgan för rennäring- och samefrågorna.